

lingüístic: almenys a l'Àlta Cerdanya he anolat *brusc* en boca de bosquerols precisament en el sentit de 'trencadís' ni més ni menys que a la Vall d'Aran (conversàvem de vegetals i herbes, com els sarrons, espècie d'enciamet d'alta muntanya). El matís esdevé diferent, però el sentit bàsic i l'ambient lingüístic no s'allunyen gaire, en els Ports de Morella: «el Pontet date de 300 anys: és una obra *brusca*», que m'explicà el meu guaiador muntanyenc de Xiva com «feta amb pedres sense picar».

I és que fins en francès, en els primers temps de l'ús del mot, hi ha textos que semblen indicar en llur sentit una influència més occitana que italiana. Rabelais, que no era home tan inclinat cap a clàssics estrangers com vers els parlars populars de tot França, preveia que el vi fos «en hiver, sain; au printemps *brusq*; en été, frais; en automne, doux» i oposava l'adverbi *brusquement* a «laschement» ('fluixament') (*Cinquesime Livre*, cap. 28, p. 104): per a ell, doncs, era més aviat 'aspre' en el sentit de 'vigorós' que no de 'súbit, bròfec'; i al capdavall és quasi el mateix en l'ex. més antic que hom troba en francès «se defendant d'un courage si *brusque* qu'il en avoit ja neuf ou dix mortz» en la trad. del *Palmerin d'Olive* a. 1546 (172b).

Encara que no crec que hi hagi una solució simple en el problema complex dels orígens del nostre adjectiu —i és ben possible que realment hi hagi empelt d'esqueixos d'origen italià, potser botànic, sobre un vell tronc més occidental i de nissaga més remota— em costa molt de creure que no hi hagi relació entre aquest adjectiu romànic i una sèrie de formes adjectives de sentit i forma una mica virolats però ben semblants.

Em decanto, en efecte, a creure que es tractava d'un vell adjectiu de procedència indoeuropea, representat fins avui pel ky. *brysg*, d'on vindria l'angl. tardà *brisk* 'vivaç'.⁵ En efecte un NP *Bruscos* està documentat en una inscripció cèltica ogàmica, *Brusca* és el nom antic d'un riu d'Alsàcia [715] i d'un poble del Roerque, i *Bruscus* com a nom de persona en dues inscripcions romanes de la Gran Bretanya (cf. també *Mons Brusconis* que Holder dona com a ètímon dels llocs *Montbrison* de la Drôme, el Loire i l'Alt-Loire; les arrels BRU- 'fort', BRU- 'inflar-se' i BRUS- 'trencar', 'ferir' estan ben representades en cèltic (Stokes-Bezz., 186-7); el ky. *brysg* és 'vivaç, àgil' («quick, nimble») cf. *brys* 'pressa', *brysió* 'cuitar' («to hasten»), gaèl. *briosg* (< d'un més antic *brisk*- suposo) «quick, alert, lively», «to start with surprise, leap for joy», irl. mod. *briosg* «a start, a bounce» (Skeat), irl. ant. *brisc*, *apprisc* (amb prefix *ad-*) 'defectuós, esguerrat' («gebrechlich»), en fi el bret. *brisk*⁶ que vol dir precisament el mateix que l'aranès, aragonès i cerdà *brusc* 'trencadís'. Una *y galesa* pot sortir de *u* davant *-i* o *-j*; doncs, la base bé podria ser un BRUSKIO o BRUSKI-. És veritat que no en tots aquests mots sembla que es pugui partir d'un ètímon cèltic antic amb *u* i menys *ū* (que dona *i* no pas en *y* en kymri), de manera que potser no hem d'insistir molt a partir del cèltic.

Potser l'ètímon fou més aviat sorotàptic que no pas cèltic, com sigui que les concordances indoeuropees no s'aturen pas ací: cf. el mot BHROISQO-/BHRISQO-que Pok. (*IEW*, 172) i Walde-P. (*Vgl. Wb.* II, 20) admeten com a base del txec *břesk* 'gust aspre, tanínic' («herber Geschmack»), pol. *brzazg* 'gust aspre, desagradable', rus ant. *obrěznuti* 'tornar-se agre'; i d'altra banda el noruec *brisk* que, si per un costat vol dir 'amarg' i *brisken* 'amarg, eixut de gust', per altra banda també en els dialectes noruecs *brisk* és 'viu, engrescat' («lebhaft, munter») (*IEW*, 133.31): és a dir ni més ni menys els mateixos matisos dels mots romànics. I encara no deixem d'afegir-hi el lit. *bruzgùs* 'ràpid' (*IEW*, 143.30) i per altra banda el neerl. *broos* «fragile, frêle» (amb què Uhlenbeck tradueix el basc *uster* al qual més enllà dona ell mateix la traducció de «breekbaar», 'trencable'), com sigui que *-sk* es redueix normalment a *-s* en neerlandès modern.

En un mot, es tracta d'un ample complex d'adjectius representat en lleus variants en cada una de les diferents famílies indoeuropees del Nord d'Europa (cèlt., germ., bàltic, eslav).⁷ En lloc de dispersar-los amb explicacions locals, sospito que hauriem de fer-ne un sol feix, amb el sorotàptic al mig de tots ells, representat, encara que sigui ruïnósament en alguns llocs, pel nostre adjectiu romànic. Segurament tenim ací la llatinització del diftong BROISKO- a BRÜSKO-, tal com hem vist en BRUC, BRUIXA, etc.

I vegeu ara el cat. *brusca*. Si un adjectiu, després de quedar empedreït en forma de substantiu femení, ve a antiquar-se des d'èpoques ja reculades, en queda tanmateix una vàlid testimoni: ¿fóra tan extraordinari un cas així? El cas, al contrari, es dona més d'un cop (*una volta, una rosta, una esparsa, una cova*, etc.). *Brusca* 'llenya prima, arbusts, ramutxalla' amb valor col·lectiu és el que predomina a les Illes (*AlcM*) (i «hojarasca» a Eiv., PzCabrerero), mentre en el baix català occidental i altres punts del Continent tenim més aviat el sentit més individual de 'bastonet, llistó, branqueta'.

Ara bé, tots dos havien estat antics i sovint no es veu clar si és l'un o l'altre: «fusta, clavó, pega, estopa, sèu, lenya, *brusca* e altres diverses coses necessàries al adop que hagué a fer a les dites galees»;⁸ i el *Torcimany* d'Aversó (c. 1390) explica «*bruscha* per la lenya ab que l'hom *bruscha*», 190.3,⁹ car ho posa en una llista de 12 rimes en *-usca* i així evita l'equívoc amb «*bruscha* per ora brava» (o sigui 'mal temps, fredorada') i *bruscha* «per aquell qui *bruscha*» (present del verb *bruscar*). «Llenya menuda i ramosa: estepes, romanins», etc. «*brusca de palla*: stipula, culmus, paleae festuca», Lacav.; i amb bastant de difusió romànica: cub. «*brusca* f. qualquiera materia vegetal de fácil y pronta combustión, como yerbas secas, astillas, virutas» (Pichardo), port. minhoto «*brusca*: urze» (Leite de V., *Opúsc.* II, i, 24), friülà *brusc* 'llenya' («Reisicht», que Schuchardt equipara al ky. *gwrysg*, col·lectiu per 'brancam' (cf. Gamillscheg, R. G. I, 231; Moll, AORBB I, 215).

⁶⁰ En això la idea és de 'branquillons secs i arrenca-